

МОНГОЛ УЛС
ЗАСГИЙН ГАЗРЫН ХЭРЭГ ЭРХЛЭХ ГАЗАР

2021 он 04 дугаар
сарын 09-ны өдөр

Дугаар ХЭС/979

Улаанбаатар-12
Утас: 260817
Факс: 976-11-310011

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ДАРГА
Г.ЗАНДАНШАТАР ТАНАА

Мэдээлэл хүргүүлэх тухай

Улсын Их Хурлын хаврын ээлжит чуулганы 2021 оны 4 дүгээр сарын 16-ны өдрийн нэгдсэн хуралдаанд хийх усны нөөц, ашиглалтын өнөөгийн байдал, цаашид авч хэрэгжүүлэх арга хэмжээний талаарх мэдээллийг хүргүүлж байна.

Хавсралт 12 хуудастай.

Монгол Улсын сайд,
Засгийн газрын Хэрэг
эрхлэх газрын дарга

Ц.НЯМДОРЖ

000021505857

МОНГОЛ УЛС
ЗАСГИЙН ГАЗРЫН ХЭРЭГ ЭРХЛЭХ ГАЗАР

20 21 он 04 дугаар
сарын 09 ны өдөр

Дугаар ХЭГ/980

Улаанбаатар-12
Утас: 260817
Факс: 976-11-310011

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ДАРГА
Г.ЗАНДАНШАТАР ТАНАА

Ерөнхий сайдын мэдээллийн тухай

Усны нөөц, ашиглалтын өнөөгийн байдал, цаашид авч хэрэгжүүлэх арга хэмжээний талаар хийх мэдээллийг Улсын Их Хурлын хаврын ээлжит чуулганы 2021 оны 4 дүгээр сарын 16-ны өдрийн нэгдсэн хуралдаанд танилцуулахыг Ерөнхий сайд Л.Оюун-Эрдэнээс Байгаль орчин, аялал жуулчлалын сайд Н.Уртнасанд үүрэг болгосныг үүгээр уламжилж байна.

Монгол Улсын сайд,
Засгийн газрын Хэрэг
эрхлэх газрын дарга

Ц.НЯМДОРЖ

000021505860

УСНЫ НӨӨЦ, АШИГЛАЛТЫН ӨНӨӨГИЙН БАЙДАЛ, ЦААШИД АВЧ ХЭРЭГЖҮҮЛЭХ АРГА ХЭМЖЭЭНИЙ ТАЛААР УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ЧУУЛГАНЫ НЭГДСЭН ХУРАЛДААНД ЕРӨНХИЙ САЙДЫН ХИЙХ МЭДЭЭЛЭЛ

Ус нь тогтвортой хөгжлийг хангах, ядуурлыг бууруулахад тэргүүлэх ач холбогдолтой бөгөөд хүний хөгжил, эрүүл мэнд, сайн сайхан амьдралын баталгаа билээ. Дэлхийн улс орнууд аюулгүй байдлынхаа нэг чухал хүчин зүйлийг ус, эрчим хүчний хомстолтой холбон авч үзэж байгаа учир усны нөөц, баялгийг Тогтвортой хөгжлийн зорилттой уялдуулан судлах, хамгаалах, зохистой ашиглах менежментийг тусгайлан хэрэгжүүлэх шаардлага тавигдаж байна.

Нэг. Бодлого, эрх зүйн орчны талаар

Монгол Улсын Их Хурал 2012 онд Усны тухай хуулийг шинэчлэн баталж, усны нөөцийг стратегийн үнэт баялаг болохыг тодорхойлон усыг экосистемийн тэнцвэрт байдлыг алдагдуулахгүйгээр боломжит нөөцийн хэмжээнд зөвшөөрлийн механизмаар дамжуулан үр ашигтай, хэмнэлттэй ашиглах зарчмыг тогтоосон. Мөн Монгол орны нутаг дэвсгэрийг усны сав газарт хувааж, сав газрын захиргаадыг байгуулан, усны нөөцийн хамгаалалт, ашиглалтыг тухайн сав газарт менежментийн төлөвлөгөө боловсруулж хэрэгжүүлэх замаар зохицуулах эрх зүйн үндэс бүрдсэн.

Монгол Улсад өнөөдрийн байдлаар Улсын Их Хурлын 2020 оны 52 дугаар тогтоолоор баталсан “Алсын хараа-2050” Монгол Улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлого, 2010 оны 48 дугаар тогтоолоор баталсан “Монгол Улсын үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлал”, 24 дүгээр тогтоолоор баталсан “Ус” үндэсний хөтөлбөр, Засгийн газрын 2013 оны 389 дүгээр тогтоолоор баталсан “Монгол Улсын усны нөөцийн нэгдсэн менежментийн төлөвлөгөө” зэрэг бодлогын баримт бичгүүд, усны талаарх харилцааг зохицуулсан 6 гол хууль, 30 гаруй дүрэм, журам, норм, аргачлал, 130 гаруй үндэсний стандарт мөрдөгдөж байна.

Засгийн газраас 2019 онд усны нөөцийг хэмнэлттэй, зохистой ашиглах, хаягдал усыг цэвэрлэж дахин ашиглахыг эдийн засгийн хөшүүргээр дэмжих тогтолцоог бүрдүүлэх зорилгоор Ус бохирдуулсны төлбөрийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төсөл, 2020 онд усны засаглалыг бэхжүүлэх хүрээнд Усны агентлаг байгуулах асуудлаар Усны тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах хуулийн төслийг тус тус Улсын Их Хурлаар батлан шийдвэрлүүлсэн.

Мөн Усны тухай, Ус бохирдуулсны төлбөрийн тухай хуульд нийцүүлэн 2016-2020 онуудад Ус бохирдуулсны төлбөрийн хэмжээ, Зөвшөөрсөн хэмжээнээс илүү ашигласан усны төлбөр тооцох журам, ус хэрэглээний норм зэрэг 10 гаруй журам, аргачлал болон хаягдал бохир усны стандарт, цэвэрлэсэн ус, саарал усыг дахин ашиглахтай холбоотой 17 стандартыг шинээр батлуулж, гол мөрний урсац бүрэлдэх эхийг тусгай хамгаалалтад авах, усны сан бүхий газарт хамгаалалтын бүс тогтоож, дэглэмийг мөрдүүлэхэд онцгойлон анхаарч байна.

Улсын Их Хурлын 2010 оны 24 дүгээр тогтоолоор баталсан “Ус” үндэсний хөтөлбөрийн 6 зорилт, 36 үйл ажиллагааны чиглэлээр хяналт-шинжилгээ, үнэлгээ хийхэд 2019 оны жилийн эцсийн байдлаар 70 хувийн хэрэгжилттэй гэж үнэлэгдсэн. Хөтөлбөрийг хэрэгжүүлснээр орон нутагт усны сав газрын захиргаад ажиллаж, гол мөрний урсац бүрэлдэх эхийг тогтоох, тэдгээрийг улсын тусгай хамгаалалтад авах, усны эхийг хамгаалах, зөвшөөрлийн механизмыг ажиллуулж, нөөц ашигласны

төлбөрийн орлогыг нэмэгдүүлэх, орон нутагт талуудын оролцооны зөвлөл байгуулж, иргэдийн оролцоог идэвхжүүлэхэд ихээхэн ахиц гарсан. Гэхдээ төсөв, санхүүгийн хүрэлцээгүй байдлаас шалтгаалан усны нөөцийн хайгуул судалгаа хийх, гадаргын усыг хуримтлуулж усан сан байгуулах, урсцын тохируулга хийж, ус дутагдалтай бүс нутаг руу усыг шилжүүлэн ашиглах зэрэг арга хэмжээний хэрэгжилт удаашралтай байна.

“Улсын усны нөөцийн нэгдсэн менежментийн төлөвлөгөө”-ний 5 зорилт, 86 арга хэмжээний 2019 оны хэрэгжилт 72.1 хувьтай үнэлэгдсэн байна. Нэгдсэн менежментийн төлөвлөгөөг хэрэгжүүлснээр усны нөөц ашигласны төлбөрийн орлогын төвлөрүүлэлт нэмэгдэж, газрын доорх усны мониторингийн сүлжээг байгуулан мэдээллийн сан бий болж, газрын доорх усны томоохон ордуудыг орон нутгийн тусгай хамгаалалтад авч, булаг шандын эхийг хамгаалах, тохижуулах ажилд иргэдийн оролцоо нэмэгдэж, хөдөөгийн хүн амын ундны усны чанар, бэлчээрийн ус хангамж сайжирч, энэ чиглэлд хийгдэх хөрөнгө оруулалт нэмэгдэж, судалгаа шинжилгээний ажлын хүрээ тэлж байна.

Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн дагуу Байгалийн нөөц ашигласны төлбөрийн тухай хуулийн хэрэгжилтэд жил бүр хяналт-шинжилгээ, үнэлгээ хийж, дүгнэлт гарган орон нутгийн засаг захиргааны байгууллагад зөвлөмж хүргүүлдэг. Уг хуульд заасны дагуу усны нөөцийн төлбөрт жилд 40-47 тэрбум төгрөгийн орлого орон нутгийн төсөвт төвлөрч, орлогын хэмжээ жил бүр нэмэгдэж байгаа боловч хуулийн 18.1-д заасан “Ус, рашааны нөөц ашигласны төлбөрийн орлогын 35-аас доошгүй хувийг ус, усан орчныг хамгаалах, нөөцийг нөхөн сэргээх арга хэмжээнд зарцуулах” гэсэн заалтын хэрэгжилт тун хангалтгүй байна. Тухайлбал, 2020 онд төвлөрсөн 42.1 тэрбум төгрөгийн орлогын 35 хувь буюу 14.7 тэрбум төгрөгөөс багагүй хөрөнгийг орон нутаг усны нөөцийг хамгаалах, нөхөн сэргээх, зохистой менежментэд зарцуулахаас 9.2 тэрбум төгрөгийг зориулалтын дагуу зарцуулсан нь дөнгөж 62.5 хувийн хэрэгжилттэй байна.

Түүнчлэн нийслэл, аймгийн төвүүдийн ус хангамжийн эх үүсвэрийн эрүүл ахуйн бүсийн дэглэм зөрчигдөж, эрүүл ахуйн бүсэд газар олгох байдлаар суурьшлын бүс бий болгож байгаа нь газрын доорх ус бохирдох, хүн амын ундны усны аюулгүй байдал алдагдах эрсдэлийг бий болгож байна.

“Алсын хараа-2050” Монгол Улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлогын баримт бичигт 2025 онд гол, мөрний урсац бүрэлдэх эхийн 55 хувь, 2030 онд 60 хувь, 2050 онд 75 хувийг улсын тусгай хамгаалалтад авах, шаардлага хангасан ундны усны эх үүсвэрээр 2025 онд хүн амын 85 хувь, 2030 онд 87 хувь, 2050 онд 90 хувийг хангах, 2025 онд хүн амын 70 хувь, 2030 онд 75 хувь, 2050 он гэхэд 90 хувийг сайжруулсан ариун цэврийн байгууламжтай болгох зорилтыг тус тус дэвшүүлсэн.

“Монгол Улсыг 2021-2025 онд хөгжүүлэх таван жилийн үндсэн чиглэл”, “Засгийн газрын 2020-2024 оны үйл ажиллагааны хөтөлбөр”-т туссан усны бодлогын гол зорилтууд нь хүн амын ундны ус хангамж, үйлдвэрлэлийн усны хэрэгцээг хүртээмжтэй, тогтвортой хангах нөхцөлийг бүрдүүлэх, усны нөөцийн нэгдсэн менежментийг хэрэгжүүлж, томоохон гол мөрөнд урсцын тохируулга хийж, хур тунадасны усыг хуримтлуулах замаар гадаргын усны ашиглалтыг сайжруулах, хэмнэлттэй хэрэглээг төлөвшүүлж, үр ашгийг нэмэгдүүлэх, уснаас үүдэлтэй гамшиг эрсдэлээс хамгаалах, дэлхийн цэнгэг усны гол эх үүсвэрийн нэг болох Хөвсгөл нуурын экосистемийг хамгаалахад чиглэж байна.